Tor Torkildsen

Stella Baltica

flyt´

© Flyt Forlag 2005

www.flyt.no

ISBN 82-92465-18-9

Utgitt i 1994 og 1995 av H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Oslo

Tor Torkildsen

Stella Baltica

Flyt Forlag

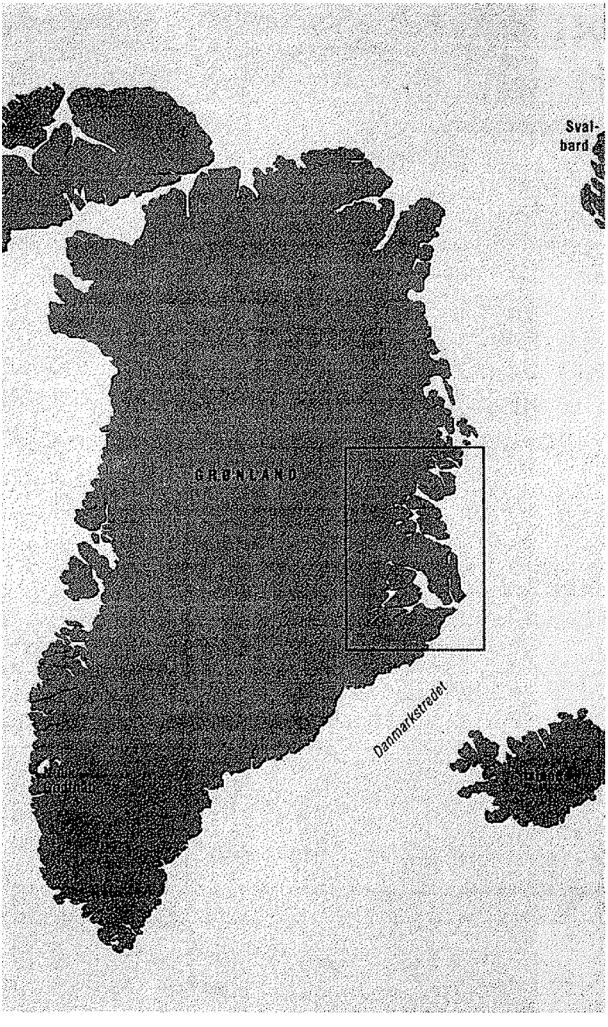
Sval-
bard
GRØNLAND
Danmarkstredet

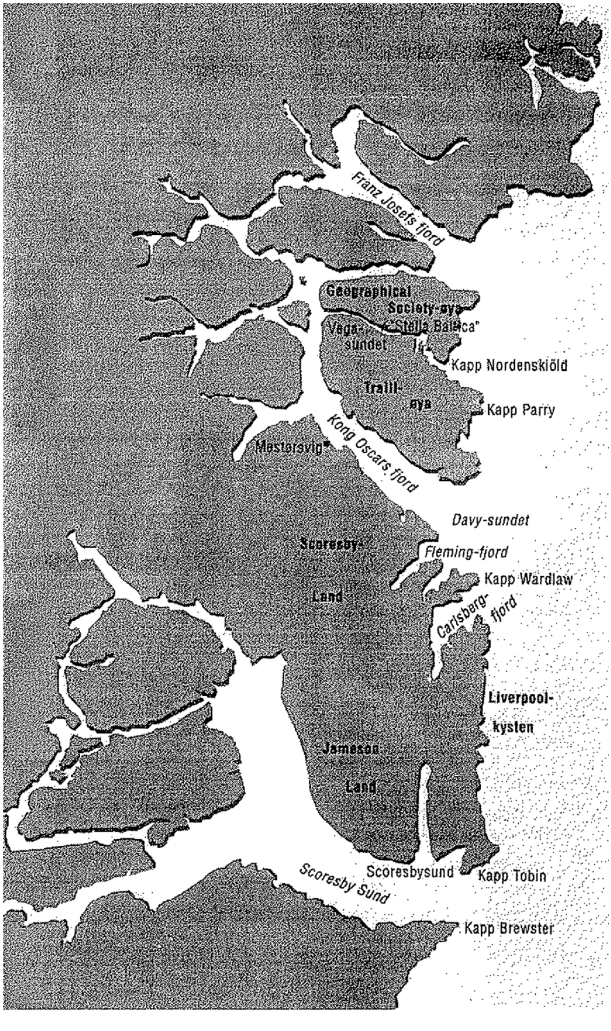
Franz Josefs fjord
Geographical
Society-øya
"Stella Baltica"
Vega-
sundet
Kapp Nordenskiöld
Trall-
øya
Kapp Parry
Kong Oscars fjord
Mustersvig
Davy-sundet
Scoresby-
Land
Fleming-fjord
Kapp Wardlaw
Carlsberg-
fjord
Liverpool-
kysten
Jameson
Land
Scoresbysund
Kapp Tobin
Scoresby Sund
Kapp Brewster

Prolog

(S/S «Stella Baltica», august 1918)

De hadde gitt opp å snakke med hverandre. En og annen mumlet av og til noe for seg selv, men ingen hørte etter; alle hadde nok med seg selv. De hadde vært der siden tjenerne hentet dem fra lugarene tidlig på morgenen – hvor lenge siden det var, var det ingen som husket. Eller brydde seg om. Da de ble hentet, hadde noen av dem protestert svakt – å få dø i fred var det eneste de ønsket – men de fleste hadde kommet uten å kny. Alt var bedre enn å være alene med frykten og med lyden av vinden og sjøen som overdøvet alt annet enn tankene.

Salongen lå i forkant av midtskipet, en dekkshøyde over fordekket. Lysventilene i skottet var dekket av blindventiler – tykke, runde deksler av støpejern som var hengslet øverst og boltet med solide vingemuttere; slik hadde det vært siden stormen hadde overrasket dem for to døgn eller mer siden. Det eneste lyset i salongen kom fra et par parafinlamper som blafret lavt i slingrebøylene over det rektangulære bordet. En gang hadde de hatt hvite skjermer, men de var for lengst knust – glasset etter dem var tråkket i småbiter mot linoleumen.

Luften var stinn av redsel og av sur oppkast. Det var bitende kaldt, men likevel var det bare de færreste som hadde tatt med seg yttertøy fra lugarene. Mikhail satt på den skinntrukne benken som var boltet til skottet i forkant. Føttene hadde han stemt mot de rikt ornamenterte støpejernsbena under bordet. I hjørnet

til høyre for ham satt hans kone, Vera Aleksandrova. Hun holdt deres to år gamle sønn i et par kraftløse armer. Ansiktet hennes var likblekt, og i det svake, flakkende lyset syntes huden gjennomsiktig.

De fleste av passasjerene hadde vært sjøsyke siden uværet begynte, og det var lenge siden noen av dem hadde hatt noe å kaste opp. Nå var de bare apatiske mens de tørrbrakk seg. Mikhail skottet bort på sønnen. Han lå uten å røre seg og med øynene lukket; Mikhail kunne ikke se om han var bevisstløs eller om han sov.

Skipet rullet voldsomt til styrbord, og automatisk spente han seg for å ta imot vekten av Vera og barnet. Han så parafinlampen svinge mot dekket over, og på en måte løsrevet fra ham selv, beregnet han vinkelen. Tredve grader, førtifem... seksti... *Nå går hun over!*

En av passasjerene falt ut av stolen; den var boltet fast til dørken. Han ble kastet som en filledokke tvers over salongen og traff buffeten på styrbord skott. Skriket hans druknet i stormen og tordenen av sjø som brøt mot overbygget. Han grep seg til høyre skulder og jamret seg. Ingen rørte seg for å hjelpe ham – de hadde alle nok med seg selv.

Skipet skalv og ristet, og det naglede skroget skrek i protest mot en behandling det aldri hadde vært ment å motstå. Men så begynte hun sakte å rette seg opp. Mikhail slapp ut pusten og spente musklene mot rullingen som han visste ville komme til babord... Men den kom ikke; i stedet begynte baugen å klatre og han måtte holde mot bordet. Vera begynte å gli fremover og han la armen foran barnet for at det ikke skulle klemmes i hjel mot bordkanten.

Klatringen syntes ikke å ta ende, og Mikhail følte trippelmaskinen dypt under dem kjempe tyngre og tyngre mens trykket på kjelen sank. Til slutt, da han var sikker på at ikke noe kunne hindre henne i å skli akterover, mot dypet av bølgen, bikket skipet usikkert over bølgetoppen. Maskinen hylte ukontrollert mens propellen pisket i luften. I et uendelig øyeblikk balanserte hun på toppen før hun raste utfor baksiden av bølgen. Mikhail ble slengt mot den polstrete ryggen på benken og lukket øynene mens han ventet på støtet når de nådde bunnen.

Da det kom, var det verre enn han hadde trodd var mulig. Baugen traff roten av neste bølge og grov seg inn under den til skipet et sekund senere stoppet mens det ristet i alle sammenføyningene. Så brøt bølgen over dem og hundrevis av tonn falt i en kaskade fra et svart og hvitt fjell. Sjøen traff først fordekket før den rullet akterover mot midtskipet og rev med seg alt som sto i dens vei.

En lysventil ble slått opp; det tommetykke glasset knustes, og en jet av sjø rev blindventilen av hengslene og slengte den tvers over salongen. Passasjerenes skrik druknet i brølet fra sjøen og stormen...

Men skipet nektet å dø. Som ved et mirakel ristet hun på seg og klatret nok en gang. Gjennom hullet etter lysventilen kunne de se et blekt dagslys.

Døren i akterkant på babord side ble åpnet med et brak, og tre skikkelser i gule, dryppende oljeklær sto i åpningen. Bak dem kom en av tjenerne. De hadde armene fulle av redningsvester. Mikhail kjente igjen styrmannen. Han sa noe til tjeneren som nikket og snudde seg mot passasjerene. Alle stirret nå på ham.

«Ta på redningsvest,» sa han på dårlig russisk.

«Synker vi?» ropte en av de to kvinnelige passasjerene.

Tjeneren klamret seg til buffeten i akterkant av salongen mens skipet rullet voldsomt mot babord. Da hun rettet seg opp, vendte han seg til styrmannen. Denne ristet energisk på hodet og svarte med en foss av ord. Tjeneren snudde seg igjen mot passasjerene. Han satte sjøbein mot rullingen. «Synker ikke,» sa han. «Men luke,» han pekte forover, «hun er brukket. Fyller rommet med vann,» Han gjorde en bevegelse med hånden for å vise hvordan vannet steg. «Kaptein nå snu skipet, finne... han lette etter ord «...finne stille bak øyer.» Han forsøkte et tappert smil. «Nix trøbbel – hun god skute. Men nødvendig ta på redningsvest.»

Mikhail hjalp sin kone på med vesten mens han holdt seg fast med den andre hånden. En bølge traff fronten, og iskaldt vann kom inn gjennom den knuste lysventilen. Mikhail kjente det nesten ikke da det traff ham i nakken. «Det er ikke noen redningsvest for barnet,» sa han til tjeneren. «Disse er alle for store.»

Tjeneren så forvirret ut og vendte seg på nytt mot styrmannen. Denne ristet på hodet, og tjeneren sa «Stor redningsvest på barn – han okay.»

Mens de snakket, hadde skipet begynt å dreie, og nå begynte en korketrekkerlignende bevegelse som var både skarpere og mer voldsom enn noe de hadde opplevd tidligere. Mikhail skottet bort på styrmannen. Han sto ved siden av buffeten, og den ene hånden grep om den lave messingrekken som omkranset toppen. Knokene hans var hvite, og han stirret rett frem for seg. Underleppen var trukket inn mellom tennene, og det var blod i munnviken hans.

Skipet rullet voldsomt til babord og Mikhail ble kastet mot Vera og barnet. Barnet ynket seg. Mer og mer la skipet seg over, og fremdeles fortsatte det. Han så bena gli unna under styrmannen, som mistet grepet og falt ned mot le.

Til slutt stoppet hun, men hun rullet ikke tilbake; i stedet lå hun der, på grensen til å kantre. Så bestemte gudene seg og så – først nesten umerkelig begynte hun å rette seg opp, og de levde ennå...

Styrmannen halte seg sakte på bena igjen og beveget forsiktig lemmene som for å forsikre seg om at de fremdeles var der. Han smilte og sa noen få ord til tjeneren som på en eller annen måte hadde klart å holde seg oppreist og nå sto lent mot babord skott. Lettelsen i tjenerens ansikt var tydelig for alle da han vendte seg mot passasjerene. Han sa: «Kaptein har tørnet skip – nå alt okay.»

Det hørtes et svakt hurra, og et par av passasjerene begynte å ta av seg vestene igjen. Styrmannen snakket kort til tjeneren som oversatte, «Nei, nei – bedre holde redningsvester på.» Styrmannen smilte igjen, løftet en hånd og var borte.

Etter dette mistet tiden all sin betydning. Sulten ville vanligvis ha minnet dem om den, men sult eksisterte ikke lenger – bare sjøsyken. Verden besto nå bare av et rom – salongen ombord i S/S «Stella Baltica» – nå opplyst av en eneste parafinlampe. Den andre var blitt revet løs fra festet da sjøen hadde brutt gjennom lysventilen, og restene ble nå vasket fra side til side i det sjøvannet som skvalpet over dørken.

Til og med redselen var sløvet; nærheten til en brå død hadde i løpet av de siste timene blitt en vane i den grad at frykten nesten var borte. En av dem forsøkte

til og med en spøk, et forsøk som ble møtt med høflige, men uinteresserte smil og som ikke ble gjentatt.

Styrmannen kom tilbake, og igjen fulgte tjeneren etter. Han snakket kort, og tjeneren oversatte som best han kunne. «Vi nå gå gjennom øyer, bedre dere kommer på dekk. Etter er vi alle reddet – okay?»

Er det farlig?» Spørsmålet kom fra kvinnen som tidligere hadde spurt om de sank.

Tjeneren bredte ut hendene og trakk på skulderen. «Kanskje farlig. Men kaptein ikke ha valg – må finne åpning.»

De fulgte etter styrmannen ut på sidedekket. Larmen fra vinden var øredøvende, og luften var fylt med skum som drev som skyer over sjøen. Bortenfor skansekledningen var det ingenting å se. Kulden var gjennomtrengende.

På dekket under passasjerlugarene og ved inngangen til sjakten ned til fyrdørken var det – på begge sider – et innhuk. Her var det et slags ly for det meste av været. Og her var også omtrent et dusin av mannskapet allerede samlet, sammenkrøpet så tett opptil den åpne halvdøren til fyrsjakten som mulig.

Styrmannen gjorde tegn til passasjerene at de skulle holde seg der, så klatret han opp leideren til båtdekket, over og videre til broen.

Bare en og annen av passasjerene hadde tenkt så langt at de hadde tatt på seg varme klær – og hverken styrmannen eller tjeneren hadde minnet dem på det. De fleste av kvinnene var bare kledd i kjoler – kanskje med en golfjakke eller et sjal slengt over skuldrene – og mennene var stort sett kledd i sine mørke dresser og stive snipper. Etter noen få minutter skalv de alle ukontrollert. Mikhail skjøv Vera og barnet

gjennom gruppen av sjøfolk – de vek til side og slapp dem gjennom til en plass ved døren før de igjen tettet til bak dem. «Vent her,» sa Mikhail, «jeg skal hente noen klær til oss.»

Lugaren var på styrbord side, på dekket over salongen. Mikhail tok seg frem dit med vanskelighet – skipets bevegelser var slik at et skritt i en retning like gjerne kunne bli tre i en annen. Til slutt kom han frem, men da han åpnet døren, ble han møtt av et syn som fikk ham til å blekne. Lysventilen var blitt slått inn – her var det ikke noen blindventil – og hengslene og haspene på skapdørene var revet løs fra treverket. Nesten alle deres eiendeler – det lille de hadde vært i stand til å bringe med seg – fløt i vann på dørken.

Mikhail vasset gjennom det, grep Veras pels som på en mirakuløs måte hadde unngått å bli våt og sin egen – som ikke hadde det. Han tok den likevel på seg før han brukte en nøkkel som hang på klokkekjedet til å åpne skuffen i det lille skrivebordet. Der lå det et pass innpakket i oljepapir og en tynn, firkantet pakke. Han puttet passet i innerlommen og pakken i en annen før han så seg rundt for siste gang. Men det var ikke noe mer å gjøre der, og han åpnet døren og halte seg ut i gangen.

Mens han arbeidet seg tilbake til Vera og barnet, la han merke til at bevegelsene var blitt roligere. Skipet rullet ennå kraftig, men korketrekkerbevegelsene hadde stoppet og han forsto at de var kommet inn i mer lukket farvann. De andre passasjerene hadde også lagt merke til det og da han hjalp sin kone på med pelsen, sa hun: «Er vi reddet?»

Han nikket. «Jeg tror det.»

Skipet støtte.

Kapittel 1

Han lente albuene på den blanklakkerte teakrekken øverst på brofronten utenfor styrhusdøren. Forut skimtet han moloen utenfor havnen i Alfsvik og bak den mastene på fiskebåtene som lå for anker og de hvite og rødmalte husene og uthusene som utgjorde fiskeværet. Bak havnen reiste de spisse Lofoten-alpene seg dramatisk mot en blå himmel.

«Du har tatt med deg godvær, ser det ut som.»

Han snudde seg mot stemmen, og kapteinen fortsatte: «De siste ukene – helt til i går – har vi bare hatt grisevær.»

«Vi har også hatt vårt,» sa Duncan. «Styrke seks til åtte hele veien fra Finisterre, og ved Høysand var det riktig friskt.» Nesten ubevisst brukt han norske sjøfolks betegnelse for Ushant, eller Ile d'Ouessant som det franske navnet er.

«La oss håpe du får godvær her, da. Hvor lenge blir du her denne gangen?»

«Så lenge som jeg kan få det til. Jeg har fire måneder nå, men jeg må sannsynligvis være en del av tiden i Skottland.»

Skipet nærmet seg innløpet, og kapteinen snudde seg for å gå inn i styrhuset igjen. «Du får ha det bra – vi sees vel etter hvert, går jeg ut fra?»

Duncan Gall nikket og vendte seg for å se mot stedet som han i løpet av det siste året hadde begynt å tenke på som hjemme. En øy ytterst mot havet som en gang hadde vært et av de store fiskeværene under Lofotfisket. I de store årene hadde det vært flere tusen mann der, men etter at motoren kom og båtene

ble større, hadde været – som så mange andre langs kysten – mistet mye av sin betydning.

Mens skipet tørnet for å følge løpet inn, tenkte Duncan tilbake på første gang han hadde sett øya. Det var bare litt over to år siden. Han hadde vært med på et to ukers kunstnerseminar som skulle gjøre dem kjent med naturen og lyset som hadde gjort Lofoten så kjent blant malere.

Naturen hadde vist seg å innfri alt som brosjyren hadde lovet – og enda mer. Og lyset, de dagene som været hadde vært samarbeidsvillig, hadde denne flyktige kvaliteten som enhver figurativ maler drømmer om å gjenskape. Allerede neste friperiode vendte han tilbake – og den deretter. Til slutt, for et år siden, hadde han kjøpt seg et hus. Det var en gammel rorbu som ikke hadde vært i bruk på mange år. Han hadde brukt det meste av fritiden sin på å bygge den om og sette den i stand. Den var nå nesten ferdig – hvis han skulle være realistisk, sannsynligvis så ferdig som den noensinne ville bli.

Skipet – en kystrute med plass til noen titalls passasjerer som daglig trafikkerte ruten mellom Bodø og de sydlige øyene i Lofoten og Vesterålen – gled nå inn mot kaia, og matrosen på fordekket hadde hivelinen klar. Duncan ropte et 'ha det' til kapteinen, som uten å snu seg løftet en hånd. Han skled ned leideren til båtdekket på den ubevisste måten som sjøfolk gjerne bruker, plukket opp kofferten og bagen sin fra bagasjehyllen og ventet mens skipet ble fortøyet og gangveien heist på plass.

Øyas eneste taxi sto parkert inne på kaia. Sjåføren satt bak rattet med døren åpen, og da han så Duncan, kom han ut og tok kofferten og bagen fra

ham. «Skal jeg kjøre det bort til huset for deg?» spurte han.

Distansen var ikke mer enn en god halv kilometer, men Duncan gravde frem noen tiere og ga dem til sjåføren. «Gjerne det.»

Bagasjen sto på trappen da han kom frem, og mens han låste opp kom det en mann ut fra et hus på den andre siden av veien. Han kunne være i syttiårene, men han var rak som en ungdom. Duncan slapp dørklinken og ruslet over til ham. «Morn, Zakarias – nå vet jeg at jeg er hjemme.»

De håndhilste. «E du tebake alt?» spurte Zakarias Olaussen, men det var mer et utsagn enn et spørsmål. «Dokker ungdomman ha det så alt før godt,» la han til. «I mi ti måtte me stå ombord både to og tre år førre me kunn rægne me en ferie.» Zakarias hadde seilt utenriks i sine unge dager, men fra han var i tjueårene hadde han drevet med både selfangst og hvalfangst — både i Østisen og ved Grønland. Vestisen, som selfangerne kalte det. I mer enn tredve år hadde han vært skipper på den 72 fots store «Nordlys», de siste tjue årene hadde han også eid skuta. Duncan var blitt kjent med ham da han kjøpte rorbua.

Duncan sa: «Jeg fikk med meg et par flasker Glenmorangie gjennom tollen — hvis du tar deg en tur over i kveld kan vi dele på en.»

Zakarias så tvilende ut. «Det sku æ nu gjærn ha gjort,» sa han, «men æ har datterdattera mi hos mæ. Ho ska reis igjen i morra og ho venta vel at æ ska vær heime hos ho.»

«Det er forståelig, og whisky'n blir ikke skjemt om vi venter til i morgen.»

Da han hadde pakket ut, ruslet han sakte gjennom

huset, gjorde seg på en måte kjent med det på nytt. Det var inneklemt mellom to andre rorbuer og hadde en grunnflate å omtrent seksti kvadratmeter. Nesten halvparten av dette sto på pæler over sjøen. I annen etasje, ut mot sjøen, hadde han satt inn et par store nordvendte overlysvinduer og innredet et atelier.

Hele huset var gullende rent, og Duncan hadde kjent lukten av såpe da han kom inn. Han visste han ville finne ferskt pålegg i kjøleskapet og brød i brødboksen. På kjøkkenbordet sto det en vase med friske blomster og ved siden av en lapp fra fru Karoliussen. Mannen hennes, skrev hun, hadde trukket garn samme morgen og hadde lagt til side en pen piggvar — hun visste hvor glad Duncan var i fisk.

Stille velsignet han fru Karoliussen. Han hadde ringt henne kort etter at de var kommet til kai i Europort og fortalt når han regnet med å komme hjem. Fra nå av ville hun komme en gang i uken og gjøre rent, og når han reiste igjen, ville hun og mannen holde øye med huset.

Han smilte og gikk opp for å hente en stor flakong med Estée Lauder Eau de Toilette og en flaske whisky. Han puttet det i en plastpose – det var ingen grunn til å la naboene se hva han hadde med seg – og ruslet bort til Karoliussens.

Egentlig hadde han tenkt å arbeide den kvelden – det var flere halvferdige bilder oppe i atelieret – men det var ikke noe stort offer å utsette det til om morgenen. Han stakk en fyrstikk borti peisen, brygget seg en drink og satte seg til å lese. I elleve-tiden gikk han til sengs og sov uten avbrytelse til seks neste morgen.

Etter frokost jobbet han jevnt frem til elleve; da smurte han seg noen brødskiver som han tok med seg opp i atelieret. Ved halv fem-tiden var han moden for en lengre pause. Han rengjorde penslene, tok på seg en boblejakke og ruslet bortover mot høydene bak fiskeværet. Da han trakk til døren bak seg – han brydde seg ikke om å låse; det var det ingen i Alfsvik som gjorde – la han merke til et par biler utenfor Zakarias Olaussens hus.

Han gikk en times tid, nøt å kunne strekke ut bena over lyngheiene, og kom inn i bebyggelsen fra den andre siden, et par hundre meter fra dampskipskaia. Her lå det som gikk for å være sentrum i Alfsvik – et samvirkelag, et par andre butikker, postkontor, et legekontor som var bemannet et par dager i uken og noen offentlige kontorer. Utenfor samvirkelaget sto det noen benker som vanligvis var belagt av de samme eldre mannfolkene. Duncan var på nikk med de fleste av dem.

Denne kvelden var det flere enn det brukte å være, og stemningen virket opphisset. Blant dem som ikke var der til vanlig, kjente Duncan igjen Ebenezer Karoliussen. Duncan ruslet bort til ham for å takke for fisken – Ebenezer hadde ikke vært hjemme da han hadde levert whiskyen og parfymen. Ebenezer så rart på ham og sa: «Du ha ikkje hørt det, da?"»

«Hørt hva?»

«Han Zakarias e dau, og dæm, trur han e blitt dræpt!»

Kapittel 2

Da skipet støtte oppsto det en total forvirring; alle sammen – både passasjerer og mannskap – hadde nå trodd seg trygge. Skipet la seg over til babord og redselsskrikene fra passasjerene blandet seg med kommandoropene fra offiserene. Men etter hvert ble det etablert en slags orden, og nok engang kom styrmannen ned blant passasjerene. Tjeneren som snakket russisk, var ikke noe sted å se, og styrmannen snakket til dem på et gebrokkent engelsk.

«Vi må forlate skipet,» sa han. «Hun kommer til å brekke i to om ikke så lenge.»

Mikhail oversatte for de andre. «Hva skal vi gjøre?» spurte han.

«Dere går opp på båtdekket – til de båtene dere tilhører. Annenstyrmannen vil lede utsettingen av styrbord båt og tredjestyrmann av babord.»

Mikhail nikket at han forsto og oversatte igjen. Han trakk Vera og barnet inntil seg og gikk foran opp leideren til båtdekket. Her var det ikke noe ly for vinden som skar gjennom pelsene deres som iskalde kniver. Det var umulig å holde seg oppreist. Mannskapet arbeidet febrilsk med å få båtene løs fra krybbene – utrolig nok hadde de begge unngått å bli knust av sjøene. Båtene hang i daviter – en slags galger som måtte svinges for å få båtene utenfor skipssiden. Mikhail så at de hadde problemer med styrbord livbåt – den sterke slagsiden til babord gjorde oppgaven med å svinge den ut nesten umulig. Omsider var begge båtene utsvingt og låret til dekksnivå, og styrmannen viste seg igjen. Han beordret to

sjømenn i hver båt; da de var på plass, ga han passasjerene ordre om å gå ombord. Mikhail klatret sammen med Vera og barnet og to andre passasjerer ombord i babord båt, og ordren ble gitt om å låre. Resten av mannskapet skulle komme etter når båten lå langs siden.

Låringen startet rykket. Det var tre av mannskapet ombord i skipet på hvert fall – de fire-skårne taljene som båtene hang i. De to i båten hadde til oppgave å holde av fra den rustne, klinkede skutesiden. De fem passasjerene krøp redde sammen midt i båten. Plutselig, da de var halvveis nede, falt baugen brått og de ble kastet forover inntil fallet stoppet like brått. Skrik og rop hørtes over uværet, og så kvein tauene gjennom treblokkene, og plutselig var de nede i den frådende sjøen.

Båten ble kastet omkring som en kork, og gang etter gang ble den slengt mot skutesiden. De to mannskapene jobbet fortvilet med båtshakene for å hindre at den ble knust. Mikhail tok en åre og forsøkte å hjelpe, men det var til liten nytte, og et øyeblikk etter brakk åren.

Mellom davitene var det strukket en stålwire, og fra denne hang det med en meters mellomrom tau som rakk helt ned til sjøen. Mannskapet som var blitt igjen ombord, begynte nå å fire seg ned disse. Førstemann som kom ned til båten, søkte med føttene etter ripa og slapp seg. I samme øyeblikk tok dragsuget båten vekk og med et skarpt, redselsfylt skrik falt han ned i det frådende skummet mellom livbåten og skipet Mikhail forsøkte desperat å gripe ham, og fingrene lukket seg om islenderen hans. Sekundet etter glapp grepet og mannen forsvant.

Nestemann klarte å komme seg ombord, men så smalt båten med et brak inn i skipssiden og de hørte en høy, splintrende lyd da den øverste plankegangen ble knust. Matrosen ved baugfallet skrek noen ord som ble tatt av vinden, grep en øks og slo til hurtigutløseren på fallkroken. Kroken falt fri og baugen svingte ut fra skipet. Mannen akter ropte et eller annet, men da det gjenværende fallet løftet hekken og truet med å velte båten, måtte han bare la gå.

Et øyeblikk senere forsvant «Stella Baltica» bak skummet som blåste av toppene på sjøen.

Duncan forsto først ikke hva han mente; han trodde det var hans dårlige norskkunnskaper som spilte ham et puss. Men så gjentok Ebenezer det, og han skjønte han hadde oppfattet det riktig. «Drept..? Hvordan? Av hvem?»

«Dæm veit ikkje. Lisa hadd vært ute å gått sæ en tur og da ho kom hjæm, fant ho han på golvet. Dæm hadd slått inn hauet på han og dæm hadd rota rundt i huset som om dæm hadd lett ætte nokka.»

«Lisa?» Han lette i hukommelsen. «Å ja – datterdatteren som han hadde på besøk.»

«Rekti – ho Lisa Albrechtsen. Ho bor i Oslo te vanlig, men ho hadd besøkt han Zakarias et par vekka nu.»

Han kunne fremdeles ikke tro det. «Men jeg snakket jo med ham i går kveld,» sa han og hørte hvor dumt det lød.

De snakket om det en stund til, men da han forsto at de ikke visste noe mer, fortsatte han hjemover. Foran Zakarias' hus sto det nå også en ambulanse. Han skjøv opp ytterdøren sin og skulle til å gå inn da

to portører kom ut fra huset på den andre siden. Ufrivillig stoppet han opp og ble stående og se. Båren var dekket med et laken, og bak den fulgte en uniformert politimann, en middelaldrende mann som Duncan kjente igjen som distriktslegen, og en ung kvinne omkring de tredve. Han gikk ut fra at det var datterdatteren Zakarias hadde fortalt om. Portørene skjøv båren inn i ambulansen og kjørte av gårde.

Han ble liggende våken lenge den natten. I løpet av den tiden de hadde kjent hverandre, hadde han blitt virkelig glad i den gamle, og han hadde også seilt med ham på et par fotosafarier med turister til Svalbard.

Like etter ti neste morgen banket det på døren, og det sto to mann utenfor. Den eldste holdt frem et tjenestebevis. «Jeg er politibetjent Hansen, og kollegaen min er konstabel Wik. Vi kommer begge fra Svolvær.» Han ventet ikke på svar, men fortsatte: «Er du Duncan Gall?» Han snakket engelsk med den litt syngende, nesten walisiske aksenten som nordlendinger gjerne får.

«Det er meg. Kom inn – jeg hadde faktisk ventet dere tidligere.» Han svarte på norsk.

«Hvorfor det?» ville Hansen vite mens Duncan lukket døren bak dem.

«Jeg fikk høre om Zakarias i går kveld – at han var blitt drept og huset gjennomsøkt. Det ville være rart om dere ikke spurte naboene om de hadde sett noe.» Han viste dem inn i stuen. «Vil dere ha kaffe? Jeg skulle nettopp til å sette over til meg selv.»

Mens de ventet på at kaffen skulle trekke, sa Hansen: «La meg først notere ned dine vita. Navnet vet jeg jo det er Duncan Gall, ikke sant?»

«Det stemmer.»

Betjenten stoppet med pennen over notisboken. «Hvordan staver du det?»

Han stavet det for ham.

«Er du engelsk?»

«Skotsk.»

Betjenten smilte. «Jeg får vel skrive britisk. Yrke?»

«Skipsfører – jeg er kaptein på et NIS-registrert tankskip.»

«NIS – hva er det?»

«Norsk Internasjonalt Skipsregister – Norges svar på bekvemmelighetsflaggene.»

Hansen så opp på ham. «Jeg trodde kapteinene på norske skip måtte være norske statsborgere?»

«Ikke på NIS-skip.»

«Neivel. Alder?»

«Trettiåtte.»

«Hvor bor du?»

«I Glasgow.» Han ga adressen til leiligheten og la til, «Men de siste par årene har jeg bodd mest her.»

«Hvorfor det?»

Duncan smilte – han følte seg fremdeles forlegen over malingen sin. «Når jeg ikke er til sjøs, maler jeg; jeg kommer hit for å male.»

«Du snakker godt norsk?»

«Takk for det, men du overdriver nok en god del.» Han følte seg litt forlegen. «Jeg har riktignok tatt timer.»

«Har du tenkt å slå deg ned her?»

«Kanskje – jeg vet ikke riktig ennå. Men i alle fall kommer jeg til å være her mye av fritiden min.»

«Når kom du denne gangen?»

«I forgårs – med båten fra Bodø. Jeg mønstret av i

Rotterdam og fløy opp via Oslo. Vi seiler fire måneder på, fire av – det vet du kanskje. Jeg hadde tenkt å være her de første tre månedene og den siste i Glasgow.»

«Du er ikke gift eller sambo?»

«Nei.» Han tenkte et øyeblikk på Cynthia i leiligheten i Maryhill – det var et problem som han snart måtte gjøre noe med. «Og ikke har jeg barn heller.»

«Men en kjæreste i hver havn, det har du vel?» Politibetjenten smilte for å vise at det var en spøk.

Duncan smilte tilbake. «Ikke når du seiler på tankskip – det er litt problematisk å etablere et forhold i løpet av de tjuefire timene du har i havn mens du laster eller losser ved en terminal en time eller to fra nærmeste sivilisasjon.»

Hansen ble alvorlig igjen. «Hvor godt kjente du Zakarias Olaussen?»

«Ganske godt. Jeg ble kjent med ham den andre gangen jeg kom hit, og etter hvert ble vi venner såvel som naboer. Han var jo litt av en type, jeg går ut fra at du vet det – en av de siste av sitt slag.»

«Jeg har hørt noe om det, ja. Han var selfanger, ikke sant?»

«Og hvalfanger – han brukte å fange vågehval inntil det ble forbudt. Og i sine yngre dager overvintret han flere ganger som fangstmann på Svalbard,»

«Du har rett,» nikket Hansen. «Han må ha vært litt av en type. Du har også seilt med ham, ikke sant?»

«Det stemmer. Da det ble slutt med hvalfangsten, beholdt han likevel båten sin – 'Nordlys'. Han bygget henne om til å ta et dusin passasjerer eller så og

tok dem med på fotosafarier oppe i isen. Jeg tror han gjorde det mer fordi han ikke kunne holde seg unna Ishavet enn av økonomiske grunner... Jeg gjorde to turer med ham i fjor som styrmann, og vi hadde mer eller mindre blitt enige om at jeg skulle være med ham i sommer også.»

«Jeg trodde du hadde ferie?»

«Det har jeg også, men det er noe spesielt med Arktis – en erfaring totalt forskjellig fra alt annet jeg har opplevd. Jeg skal si deg en ting – jeg kommer til å savne det...»

Hansen kikket ned i notisboken. Duncan trodde ikke han trengte det – sannsynligvis var det en vane for å gi seg selv tid til å organisere tankene sine. «Du kom altså i forgårs,» sa han etter en stund. «Så du Olaussen da?»

«Så vidt det var. Jeg inviterte ham over på en drink, men han hadde noen boende hos seg – en datterdatter, forsto jeg. Det var meningen han skulle komme i kveld, etter at hun hadde reist.»

«Og var det den eneste gangen du så ham?»

«Ja. Jeg drev og malte i hele går, og sent på ettermiddagen gikk jeg meg en tur. Det var da jeg kom tilbake at jeg hørte at han var blitt drept.»

«Så du noen gå inn i eller komme ut av huset hans?»

Duncan ristet på hodet. «Atelieret mitt ligger ut mot sjøen, og når jeg arbeider er jeg vanligvis nokså oppslukt.»

«Da du snakket med ham, sa han noe om at han ventet noen?»

«Nei.» Han så på inspektøren. «Hva var det egentlig som hendte? Jeg har bare hørt ryktene fra gjengen nede ved kaia.»

Politibetjenten vurderte spørsmålet. Han sa: «Det kan vel ikke gjøre noen skade å fortelle deg det. Lisa Albrechtsen gikk en tur i går morges. Hun var borte et par timer, og da hun kom tilbake, fant hun Olaussen liggende på gulvet. Han blødde stygt fra et sår i bakhodet. Han var bevisstløs, men levde fremdeles. Hun ringte straks til legen, men da han kom var Olaussen død.»

«Kunne det ikke ha vært en ulykke – jeg mener, han kunne kanskje ha falt og slått hodet mot en skarp kant eller noe? Han var jo ingen ungsau...»

Betjenten så skarpt på ham. «Sa ikke gjengen utenfor samvirkelaget at huset hadde vært ransaket?»

«Men hva slags motiv kunne det ha vært? Kunne han ha overrasket en innbruddstyv? Det er ikke noe fornuft i det — Zakarias var riktignok forholdsvis velstående, men noen rik mann var han ikke, og jeg tror heller ikke han var av den typen som hadde mye kontanter liggende hjemme.»

«Hva får deg til å si det?»

«Han brukte i hvert fall banken – i fjor da vi var sammen i Tromsø, så jeg ham bruke minibankkort.»

«Nå ja.» Politibetjent Hansen reiste seg. Konstabel Wik, som ikke hadde sagt et eneste ord siden de kom, lukket notisboken sin. Hansen sa: «Vi får vel rede på det med tid og stunder. Det er sjelden at drap på slike småplasser ikke blir oppklart.» Han holdt frem hånden. «Takk for at du ville svare på spørsmålene våre, Gall – og takk for kaffen. Vi kommer sikkert til å ha noen spørsmål senere, så vi møtes vel igjen. Hvis du i mellomtiden skulle komme på noe, kan du få tak i meg på et av disse nummerne.» Han tok frem noen visittkort og ga Duncan et.

Da politimennene hadde gått, helte Duncan resten av kaffen i kruset sitt og bar det med seg opp. Fra et skap tok han frem en lysbildefremviser og et lerret, og fra en hylle tok han to kassetter med slides. Det var bilder fra de to turene han hadde gjort med «Nordlys» og Zakarias sommeren før, og i nesten en fjerdedel av dem var den gamle, gråhårete selfangeren med. Duncan kjørte først raskt gjennom bildene, så mer sakte inntil han hadde valgt ut et. Han satte opp et preparert lerret på staffeliet og begynte å male.

En stemme nådde ham fra nedenunder. Han kjente den igjen – det var Erna Karoliussen. «Jeg er her oppe,» ropte han tilbake.

Hun pustet tungt da hun kom opp trappen. «Har du spist nokka i dag?»

Han oppdaget plutselig at han var sulten og kikket på klokken. Den viste ti på seks. «Nei,» sa han. «Jeg tror ikke det.»

«Æ tænkt mæ det,» skjente hun. «Du træng no'n te å sjå ætte dæ – koffør har du ikkje gifta dæ?»

«Fordi jeg ikke hadde møtt deg mens du ennå var ledig på markedet. All right – jeg skal fikse meg noe.»

Hun kikket opp på ham med et glimt i øyet. «Du ska ikkje føl dæ før trygg – æ kunn finn på å kvitt mæ med han Ebenezer. Men æ ska i hvert fall fiks dæ meddag...» Hun hadde gått rundt ham og nå sto hun bak ham og så på det halvferdige bildet. Hun ble stille og han sa litt engstelig, som om han trengte hennes godkjennelse. «Nå, hva synes du? Det trenger riktignok en god del arbeid ennå, men...»

Hun åpnet munnen for å si noe, men det kom ingen ord. Til slutt sa hun: «Va det sånn du så han?»

Han nikket nølende. «Liker du det ikke?»

«Å jau da – de e han Zakarias, men...»

«Ja?»

«Det e no der som æ ikkje ha sett før, men æ kjenn det igjæn no – æ veit ikkje rekti ka det e...»

Duncan tenkte over det. «Jeg tror jeg forstår hva du mener,» sa han til slutt. «Du er vant til å se ham her hjemme – en god nabo, snill og trivelig. Jeg kjenner ham også slik, men jeg har forsøkt å male ham i hans sanne element – som skipper på en skute i Ishavet. Han var en annen mann der.» Han la fra seg paletten og renset penslene. Mens han tørket av fingrene la han til: «Er det forresten noe nytt?»

Stemningen hennes skiftet, hun ble ivrig igjen. «Jau, politiet e på jakt ætte to mann som va her i går morres. Dæm va utlendinga, og Dæm hadd spurt ætte han Zakarias – kor dæm sku finn han.»

«Det burde ikke være så vanskelig å finne dem da.»

Han satte seg ved kjøkkenbordet, og mens hun arbeidet ved komfyren sa han: «Zakarias hadde en datter, ikke sant?»

«Ho Sissel – ho gifta sæ i Tromsø. Det e dattera dæmmes som e her nu – det va ho som fant han dau.»

«Jeg hørte det. Jeg tror jeg fikk et glimt av henne da de bar ut liket. Omtrent tredve, kan det stemme? Mørk og med håret i hestehale? Zakarias nevnte henne så vidt det var – hun bor i Oslo, ikke sant?»

Karoliussen nikke. «Æ tru ho e lærer, men ho hadd også no å gjør me TV-programmet om han Zakarias – æ så navne hennes på skjermen.»

«Hvilket TV-program?»

«Han va intervjua på Frokost-TV for et par måna sia. Du ha hørt historien hannes – har du'kje?»

Han hadde; barnet som var blitt funnet ved siden av sine ihjelfrosne foreldre på Øst-Grønland ved slutten av første verdenskrig. Han var blitt funnet av en fangstmann som på en eller annen måte hadde greid å holde liv i ham over vinteren. Hvem foreldrene hadde vært, var aldri blitt oppklart.

Kapittel 3

Under flukten nordover fra den røde terroren i St. Petersburg hadde det vært øyeblikk da Mikhail ikke hadde trodd det var mulig å føle en sterkere og mer paralyserende redsel. Og da blodet hadde frosset til is i årene deres mens skipet ble tørnet vekk fra været, var han sikker på at verre kunne det ikke bli. Men da skipet forsvant i skumsprøyten og de åtte var alene i livbåten, visste han at prøvelsene bare hadde begynt. Kulden var skarpere og mer gjennomtrengende enn noe de tidligere hadde opplevd, og hele tiden brøt sjøene inn over båten. Alle mannfolkene, passasjerer såvel som sjøfolkene, øste i ett sett; hvis de tok bare en kort pause, fyltes båten og truet med å synke under dem.

Ingen av dem ante hvor de var eller i hvilken retning de ville finne land. Ikke at det gjorde noen forskjell; selv om de hadde visst det, var det ikke noe de kunne ha gjort. Ingen av passasjerene kunne ro, og de tre sjøfolkene kunne ikke en gang begynne å tenke på å drive båten frem – ikke langs bølgene og slett ikke mot dem...